UTL AT DOWNSVIEW
D RANGE BAY SHLF POS ITEM C
39 10 10 06 06 022 3

DR
507
H34

Hālid, Halīl
Rodos fethinde Sultān Süleymāniñ tedābir-i siyāsiyesi

PLEASE DO NOT REMOVE
CARDS OR SLIPS FROM THIS POCKET

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY

2982
10/169

فصول منثوره

۳

رد و رس فتحنده سلطان سليمانك تدابير سياسيه سى

اثر

خليل خالد

هر حق محفوظدر.

قسطنطنيه
مطبعهٔ احمد احسان
—
۱۳۲۶

Ḫālid, Ḫalīl

فصول منوعه

٣

رودوس فتحنده سلطان سليمانك تدبير سياسيسى

Rodos fethinde Sultān Süleymāniñ tedābir-i siyāsiyesi

اثر

خليل خالد

هر حقى محفوظدر.

قسطنطنيه
مطبعهٔ احمد احسان
—
١٣٢٦

DR
507
H34

اوچنجی فصل

رودوس فتحنده قانونینك تدابیر سیاسیه سی

سلطان سلیمان قانونی نزدینه نمچه ایمپراطوری طرفندن برسفیر موقت کلمشدی که اسمی (بوزبکیوس) در . بوذاتك شرقده کی مشاهداتی حاوی لاتینجه اوله رق یازدیغی (ترك مکتوبلری) آوروپا لسانلرندن بعضیلرینه ترجمه ایدلمیشدی . بوائرك منظورم اولان انکلیزجه سنده پادشاه مشارالیهه بعض اوصاف عطف اولنوركه تمکین واصابت تدبیر بو اوصاف ممدوحه جمله سندندر . شوکتلی ، متانتلی بونجه دول اجنبیه یه قارشو حرب دائمی حالنده بولنمش اولان بوحکمدار سطوت شعارك موفقیاتی آنجق لازمهٔ تمکین وتدبره بغایت اهتمام ایله تأمین ایدیله بیلمش اولهجغی مستغنیٔ ایضاحدر .

ایمدی رودوس آطه سنك فتحی ایچون انتخاب ایدلمش اولان زمان هجوم سلطان مشارالیهه عطف اولنان اصابت تدبیرك برمثالیدر . فون هامه ر ممالك عثمانیه نك تاریخی حقنده کی اثر مشهورنده فتح جزیره ایچون موجود اولان فرصتلری تعداد صددنده «شارلکن ایله برنجی فرانسوانك رقابتلرینی ،

پاپا اونجی لوئون ایله لوترك معارضاتنی، مجارستانده برچوجغك جای سلطنتنده اوطورمسیله اصیلزادکانك مملکتی برکشمکش تغلب حالنده بولندیرملرینی وهرسك آیاتی بکلربکنك دالماجیا طرفلرنده‌کی موفقیاتنی » ذکر ایلر .

ایشته فرصتك عثمانلی اوردوسی ایچون بووجهله تجلیسی سلطان سلیمانی حرکات حربیه‌یه تحریص ایلدیکی کبی آوروپاجه کافی برقوهٔ امدادیه تشکلنك عدم امکانی دخی رودوس شوالیه‌لرینی کندی قوتلریله هرچه‌باد آباد مدافعه ایچون تهییج ابتدی بوسببدن ناشی جزیره‌نك محاصره وفتحی ایکی طرف ایچون‌ده پك مدهش ضایعاتی موجب اولدی .

انکلتره‌یه کلنجه : واقعا اوصره‌ده تخت حکمداری‌ده بولنان سکزنجی هانری سیاسیات خارجیه‌ده عرض شوکت ایده‌بیله‌جك برموقع ممتاز اخذینه پك خواهشلی ایدی ؛ فقط آوروپا حکمداران سائره‌سنك اشتراکی بولنمسزین عثمانلیلرك جزیره‌یی ضبطلرینه مانع اوله‌بیله‌جك قوت انکلتره‌ده موجود دکلدی . آثار شوکت ابرازینه خواهشلی بولنمق بر شی، افعال سطوت اجراسی بوسبوتون بشقه بر شیدر . ایمدی سکزنجی هانری کبی شهوتی اوغورنده یارم دوزینه قاری تزوج ایتمسی و آلدیغی قاریلرك برقاچنی کندیسنه وارث سلطنت اوله‌جق براوغل ویره مدکلرندن ویابشقه بهانه‌لردن طولایی یادفع ویا اتلاف ایلمش اولان بر آدمدن شوالیه‌لره بالذات امداد کبی بویوك برتشبث بکلنیله‌مز ایدی . باخصوص

او زمانلرده انكلتره ايله فرانسه‌نك مناسباتی پك قيرغين اولديغندن سكزنجی هانری تركلره قارشی رودوس شواليه‌لرينه امداد ايلكدن زياده شارلكن طرفنی بالالتزام فرانسزلره ابراز حصومتی آرزو ايديبوردی .

او زمان آوروپا دولتلرينك الك مهملرندن اولان وآق دكزده‌كی قوای بحريه‌سی ايله شواليه‌لره دول سائره‌دن زياده امداد ايده‌بيله‌جك برموقعده بولنان وندیك جمهوريتی رودوس فتحنده ايكی يوزلی بر مسلك تعقيبنی التزام ايلمش ايدی . واقعا آق دكزده عثمانلی قوای بحريه‌سنك توسعی وندیك جمهوريتنك استقبالی ايچون علامت خيركبی كورنميوردی ؛ لكن وندیكليلرك مصر ، سوريه وآناطولی ساحللری ايله تجارتنه شواليه‌لر طرفندن ايراث ايديله‌كلن تعرضلرك مهالكی‌دها آنی وبومهالك حاضره‌نك اوكنی آلمق وندیك جمهوريتجه دها عاجل بروظيفه ايدی . ديكر طرفدن دخی آوروپا مواجه‌سنده برمسئوليت معنويه تحتنده بولنديغندن دشمن مشترك صايبلان عثمانليلرك رودوس شواليه‌لرينی تنكيل ايلمرينه‌ده طرفدار كورنمك ايستميوردی . حتی وندیك سناتو ودوجه‌سی طرفندن انكلتره‌ده‌كی وندیك ايلچيسنه كوندريلن وصورتی انكليزجه اوراق رسميه مجموعه‌لرنده كوريلن فی ٨ آغستوس سنه ١٥٢٢ تاريخلی تحريراتده رودوسك تركلر طرفندن تهديد اولنديغی انكلتره حكومتنك نظر اطلاعنه عرض ايدلدكدن صوكره «بوتون حرستيان ملتلر آره‌سنده عقد مصالحه‌يه پك بويوك احتياج بولنديغی

وقوجه ترکك رودوسی صیقیشدیرمسنك هرملت ایچون پك دهشتلی بروقعه اولدیغی » مذکوردر [١] حال بوکه انکلتره نك آدرزو ایتدیکی شی ایسه رودوس حادثه‌سی مناسبتیله وندیکلیلری عثمانلیلره چاندیرمق ایدی . هرنه قدر اوزمانلر انکلیز تجارت بحریه‌سنك شرق صولرنده‌کی معاملاتی هنوز توسع ایتمه‌مشدی ؛ فقط اومعاملانك استقبال قریبده تکثیرندن مطمئن اولان انکلیز رجال دولتنجه ـ آق دکز تجارتی همان تحت انحصاره آلمش کبی برموقع ممتاز کسب ایدن ـ وندیك جمهوریتنك ضیاع امتیازینه چالیشمق مطلوب ایدی .

حتی وندیك جمهوریتنك انکلتره قرالیتی نزدنده‌کی ایلچیسی طرفندن یازیلوب صورتی بالاده مذکور اوراق رسمیه مجموعه‌لرنده [٢] مندرج بولنان برمکتوبده « انکلیز قرالنك ردوسه امداد ایچون بیك قدر عسکر کوندره جکنی واتی آی ایچون رودوسك تخلیصی مصارفی ویره جکنی وعد ایلدیکی » مصرحدر . کذلك پاپا نزدنده بولنان وندیك ایلچیسنك ١ ایلول ١٥٢٢ تاریخنده حکومتنه کوندردیکی تحریراتده پاپانك بوتون سفرای اجنبیه‌یی مجلسنه دعوتله امور عثمانیه‌یه وعلی الخصوص رودوسك امدادینه دائر مذاکراتده بولندیغی ومذاکره صره‌سنده انکلیز ایلچیسنك شو یولده بیان فکر ایلدیکی محرردر : « وندیك دوجه‌لغنك دکزده حاضر اللی قدر مسلح غالیونی وار . بناءً علیه

---

[١] State Papers (Venetian) اوچنجی جلد صحیفه ٢٦٣

[٢] صحیفه ٢٧٣

وظیفهٔ امدادی هر دولتدن دهاایی برصورتده ایفا ایده بیلور.»

وندیکلیلری رودوس فتحنی منعه خدمت ایچون ترغیبه موفق اولهمامش بولنان آوروپای غربی حکومتلری مذکور جمهوریتی یالکز مسلمانلرله تجارت خصوصنده کثرت طمع ایله دکل برده وجدانلری اوزرینه تمتع ایلمك حرصیله اتهام ایلدیلر. حتی انکلتره قرالی سکزنجی هانری یه یازیلان برمکتوبده «وندیکلیلرك ترکلردن دها زیاده ترك اولدقلری ورودوس شوالیه لرینه محاصره زمانننده ارزاق ومهمات قاچیرمش اولان ایکی نفر وندیك تبعه سنی طرد ونفی ایلدکلری» شدتله تقبیح اولنمشدر.

***

شوالیه لك اساساً افعال انتقا کوسترمك مقصدیله تشکل ایتمش بر طریقت منزویانه ایکن صوکره محاربات دینیه ایچون آوروپانك پیشدار تجاوز بر هیئت محاربه سی حالنی آلدی. قدس شریفدن چیقارلدقدن صوکره شوالیه لرك برطاقمی قبریسه و بالاخره قسم کلیسی رودوسه کیتمش و بوجزیره نك عثمانلیلر طرفندن ضبطندن صوکره شوالیه اوجاغی قسماً کریده وصوکره کلیاً مالطه آطه سنه نقل اولنمشیدی. شوالیه لرك اك زیاده قوت کسب ایدوبده اهل اسلامه اك زیاده تعرضده بولندقلری دورلر رودوسده کیچدی. رودوسدهکی شوالیه لر آرهسنده

[*] «*Letters and Papers of the Reign of Henry VIII*» اوچنجی جلد — ایکنجی قسم — عدد ٢٨٤٠

ملل مختلفهٔ افرنجه منسوب اوجاقلر وار ایدی ؛ لکن حقیقتده شوالیه‌لر استقلال کامل ایله یشارلر ویالکز آوروپا حکمدارلرندن بعضیلرینی کندیلرینه حامی صفتنده تلقی ایلرلردی. عثمانلیلرك رودوسی استیلالری زمانده فرانسه ایله انکلتره‌نك مناسباتی پك بوزوق اولدیغی حالده شوالیه‌لر بوایکی دولتك حکمدارلرینه عین صورتله آثار جمیلهٔ مربوطیت ارائه ایلرلردی. (لاویس ـ رامبو) طرفلرندن مرتب *Histoire Générale* ده [١] ذکر اولندیغی وجهله شوالیه‌لرك رئیسی (لیل آدام) فرانسه قرالی ایله صیق صیق مخابرات تعاطی ایدر وحتی اوجاق کویا تمامیله فرانسه‌یه عائد ایمش کبی *le roy mon souverain seigneur* یوللوخطابده بولنورمش . کویا رودوس جزیره‌سی فرانسه قرالنك سوکیلی بر مالکانه‌سی ایمش کبی *Son bonne ville de Rhodes* یولنده توصیف اولنورمش .

آوروپانك اقوام مختلفه‌سنه منسوب اولان شوالیه‌لر آوروپا ممالك مختلفه‌سنك روش سیاستلرندن سلطان سلیمان قانونی درجه‌سنده صاحب وقوف بولنمامش اولملیدرلرکه بویله فرانسه‌یه عرض تابعیت ایدرجه‌سنه استرحامده بولندقلری بر صره‌ده قالقوب انکلتره‌دن دخی عین جمیله‌لرایله استمداد ایتمك ایستیورلردی. لیل آدم انکلتره قرالی سکزنجی هانری‌یه یازدیغی برنامه‌ده « اوجاقلره سردار تعیین ایدلدکدن صوکره علی العجله رودوسه کلدم . امید ایدرم که ذاتمده صادق بر بنده‌نك اوصافی

[١] دردنجی جلد ـ ٧٢١ نجی صحیفه

ولورسكز واولجه‌ده الطافكزه نائل اولمش بولنان بنده‌كزك
جاسنى حسن تلقى ايله داخل مملكتمزده امال دينيه‌مزك
رويجنه همت بويوررسكز » ديمشدر [١] كذلك ، لِل آدام
رفندن انكلتره وزير اموری قاردينال (وولسى) يه ١٩
ارت ١٥٢٢ تاريخنده كوندريلن بر مكتوبده : « بورايه
لديكم كوندن بری سزه شرق حوادثی ارسالنده هيچ بر
رصتی فوت ايتمدم . بوكون استانبولدن عودت ايدن بر
ماسوسمز تركلر طرفندن بزه قارشی اولديغی روايت
ديلن تدارکات حربيه‌ده كمال كرمی ايله دوام اولنديغی
خبرينی ويردی . همان لوازمكز اكمالنی وشهرك ضعيف كورينن
نطه‌لرينك تحكيمنی امر ايتدم . تركلر طرفندن اوزرمزه
جوم وقوع بولديغی تقديرده ممالك غربيه‌ده‌كی اخوانمزه اعلام
فت ايچون سرعتلی كميلر استحضار ايلدم شيمدی سزه بونی
خبار ايدييورم؛ چونكه باشليجه اميدمز سزده‌در» ديبور [٢]

انكلتره‌دن معاونت ايچون ذخيره ومهمات ايله برايكی كمی
وندرلديكی وبوكميلرك اسپانيا صولرنده قضايه اوغرادينی
رويدر . مع مافيه بوكبی جزئی معاونتلر اشخاص منفرده‌ده
رفندن وقوع بولمش اولمق كركدر؛ زيرا اوصره‌ده انكلتره‌نك
ل حقيقيسی تركلر ايله دكل فرانسزلرله اوغراشمق ايدی .

---

[١] *Letters and Papers of the Reign of Henry VIII* چنجی جلد — ايكنجی قسم — عدد مكتوب ١٦٠٤

[٢] عين كتابدن . صحيفه ٩٠٤

حتی سکزنجی هاری ایله بشنجی شارل آره‌سنده ١٦ حزیران ١٥٢٢ تاریخنده انکلتره‌نك (ویندزور) قصر قرالیسنده عقد ایدیلن برمعاهده‌ده « خرستیانلردن اخلال صلح جنایتی ارتکابه متصدی اولنلر تأدیب ایدلمدکجه ترکلر علیهنده سفر ترتیبی ممکن اولمیه‌جغی واساساً فنالغك بشقه‌لرینه عائد اولان ممالکك نا حق یره فرانسه قرالی طرفندن اشغال ایدلمسندن ایلری کلدیکی » مذکوردر . [١]

ایشته اسباب مسروده‌دن طولایی رودوسه امداد ایچون آوروپادن قوای متحده کله‌مدی . انکلیز شوالیه‌لری‌ده ملل سائره‌یه منسوب اوجاقلرك افرادی مثللو وطنلرندن صدره شفا ویرر برامید نجات ظهور ایتمدیکنی کورنجه فرط یأس ایله وار قوتی پازویه ویردیلر وهرچه باد آباد جنکه حاضر لندیلر.

***

سلطان سلیمان قانونینك رودوسی فتح ایلمك اوزره تحشید ایلدیکی عساکر بریه وبحریه‌نك یوز اللی بیك نفره بالغ اولدیغنی بعض آوروپا مؤرخلری روایت ایدییورلر . بوروایتده خیلی مبالغه‌اثری مندمج بولنمسی مجزوم اولمقله برابر قوای عثمانیه‌نك دهشت بخش اعدا اولمجق

---

[١] *Calender of State Papers (Venetians)* اوچنجی جلد — صحیفه ٢٤٥

برمقداردہ ایدوکی دخی داعیٔ اشتباہ دکلدر . شوالیہلری رودوسدن دفع ایلمك مقصدیلہ دولت علیہنك بونجہ مشاق وتکلفات سفریہیی اختیار ایلمسی ایچون اسباب جدیہ موجود ایدی . شویلہکہ : سوریہ ، فلسطین وحطۂ مصر دھا یکی ضمیمۂ ملك عثمانی ایدلدیکندن بورالرکدہ مرکزاتہ وقوع بولان مواردانتنك تأمینی الزم ایدی ؛ بناءعلیہ طریق بحر اوزرندہ قررولمش اویلہ مدھش بردشمن اوردوکاھنك بقاسی شوکت عثمانیہنك وجودیلہ قابل توفیق اولہمازدی . شوالیہلرك سائقۂ کین تعصب ایلہ حجاج مسلمین کمیلرینہ ھجوملری ، ارتکاب قتل ویغما وحتی رجال ونسوان حجاجدن بعضلرینی محکوم اسارت ایدہ کلمری ھرمسلماندن زیادہ پادشاھك حس حمیتنی جرح ایلیوردی . بوندن ماعدا مسئلہنك بردہ مادی جہتی وار ایدیکہ اودہ مراکب تجارت بحریہنك مصونیتی امر اھمی ایدی . تجارت وثروتی یوماً بعدیوم آرتمقدہ اولان بردولت ایچون « اودیندارقورصانلرك » عثمانلی سنجاغنی حامل کمیلرہ ھجوملرینك اوکی آلنمسی بغایت ضروری ایدی . ممالك عثمانیہنك تجارتی اکثریتلہ خرستیانلرك اللرندہ اولدیغی حالدہ شوالیہلری مذکور تعرضدن حسیات دینیہ بیلہ منع ایدہمزدی . حتی وندیك تجار کمیلرینہ دخی وقوع بولان تعرضات متمادیہدن بیزار قالمش اولدیغیچوندرکہ وندیك جمہوریتی شوالیہلرك امدادی خصوصندہ عالم نصرانیت طرفندن وقوع بولہ کلمش اولان تشویقاتہ ھیچدہ قولاق آصمامش ایدی .

دولت عثمانیه نفوذ حاکمیتنك یکی فتح ایدلمش اولان بلادشام ومصرده تأییدی مسئله‌سنه کلنجه: بوخصوص عزمنده متین اولان سلطان سلیمان قانونینك همتیله قره جهتدن دخی اجرا ایدیله بیلوردی . فقط طریق بحرك تسلط اعدایه قارشی تأمینی تجار وحجاجك حیات ومنفعتی نقطهٔ نظرندن فرض مطلق حکمنده بولنیوردی. حتی بوندن طولایدرکه قره چلبی زاده مرحوم « سلیماننامه » سنده « دائهٔ طوب برله حجاج وتجار کمیلرینی شکار ایتدکلری جهتدن طریق بحرده بروجه سهولت وآسانی امد وشد احتمالی دشوار اولمغین ... » دیه [١] دائما دریاده کشت وگذار ایدن شوالیه‌لرك افعالنه اشارت ایدییور.

***

شوالیه‌لر موسم محاصره‌نك تقربی حس ایتدکلری زمان آسیای عثمانینك رودوس جزیره‌سنه الك یقین اولان ساحلنه چاپوللی چیقاردیلر؛ روملرله ترکلرك مزروعات وحیواناتندن اوره‌بیلدکلرینی جزیره‌یه آشیردیلر؛ برابر کوتوره‌مدکلرینی اتلاف ایتدیلر؛ مسلمانلردن بر خیلی‌ده اسیر آلدیلر. سفن شاهانه‌نك تقربی اوزرینه تلاشه دوشمش اولان شوالیه‌رئیسی (لیل آدام) ١٧ حزیران ١٥٢٢ تاریخنده انکلتره باش وکیلی قاردینال وولسی‌به تسریع ایلدیکی بر شقه‌ده دیور که :

« ترك دونماسی بورایه اون سکز میل بعد مسافه‌سی اولان

[١] صحیفه ٤٨

فیسقو لیمانه واصل اولدی . سلطان سلیمان رودوسلیلره تسلیم اولمق تکلیف وعکسی تقدیرده مسئولیت محاصره‌یی کوزه آلدیرملرینی تفهیم ایتدی . . شهر لایقیله مستحکم اولدیغندن رودوسلیلر مسلمانلره قارشی مردانه مدافعه ایده‌جکلردر . » [*] تسلیم اولمق تکلیفی الیته برمقصد انسانیتکارانه ایله وقوع بولمشیدی ؛ چونکه سلطان سلیمان خان نه‌قدر شدیدالشکیمه ایسه حین اقتضاده اوقدرده مائل مرحمت ایدی .

عثمانلی دونمماسی طه‌یلاندی ؛ آناطولی ساحلندن دخی بیکلرجه عساکر محاصره چکورلدی . بورادہ وقایع حربیه‌یی یازمق مقصددن خارجدر ؛ یالکز قانونی حضرتلرینك مدهش مضاربه‌لر ، قانلی معرکه‌لر آره‌سنده بیله تمکینی ، اعتدال ورحم کبی مزایای انسانیتکارانه‌یی تمامیله التزام ایلمش اولدیغنی قیده حاجت کورمیورز . زمان محاصره‌نك تأمولدن زیاده امتدادیله عسکر آره‌سنده علائم حشیت ورجعت ظهورینك واعدا طرفندن تهییج حسیات اسلام ایده‌بیله‌جك صورتده افعال خونریزانه ارتکابنك بیله اومسلك تمکینی اخلال ایده‌مامسی نظر عبرته عرض اولنمغه شایاندر .

شوالیه‌لر محاربه ایله اوغراشدقلری صره‌ده شهر خلقنی وعلی‌الخصوص اوجه آلتوبده حبس ایدلمش اولان عثمانلی

---

[*] *Letters and Papers etc.* اوچنجی جلد — ایکنجی قسم — صحیفه ٩٨٤

اسیرلرینی ـ بونلرك عددی بیك بشیوزه بالغ ایمش ـ کیجه کوندوز قلعه‌نك رخنه‌لرینی تعمیر ایچون چالشمغه مجبور ایدیلر. برانکلیز مؤلفی تعمیر قلعه خدمتنه معاونت ایدن ترك اسیرلرینك مألوف فوقنده برشوقله چالیشملرینی آلدقلری مکافات نقدیه‌نك کرامت تأثیرینه حمل ایدییور ؛ اشکنجه ایله مجبور اشتغال ایدلمش اولدقلرینك صحایف تاریخده ذکرینی غالبا آرزو ایلیور ! اسرا آره‌سنده ترك قادینلری‌ده واردی ؛ حتی بونلردن بریسنك قلعه دیوارنده ایکن اوردوی همایونه اشارات ایله جاسوسلقده بولندیغی ادعا ایدلمشیدی . شوالیه‌لرك اوصاف برکزیده‌لرندن بریسی‌ده حرمت نسوان دکلمی ایدی یا ؟ ایشته بوترك قادینی اشکنجه ایله اتلاف ایتمکله دخی شوالیه‌لر بر حس ترحم‌دن محروم اولدقلرینی اثبات ایلدیلر . کویا قلعه‌ده‌کی اسرای اسلام آره‌سنده برجمعیت حفیه وارمش‌ده بوقادین جمعیتك محاصرین ایله اولان مخابره‌سنه وساطت ایدییورمش . اشکنجه ایله اولومه سوکتانه متحمل اولان بو قهرمان ترك قاریسی حقنده دیکر برانکلیز مؤلفی دییورکه « آلت مخابره اولان بوترك اسیره شدتلی اشکنجه‌لره معروض اولدی؛ محکومیتك موجب اولدیغی تجریم اشد ایله معذب بولنیوردی ؛ فقط بینه نه کندی‌ونه‌ده شریك جرملری عایهنده دلیل اوله‌جق برکلمه بیله سویلمدی. وجودندن قطع اولنان عضولری قلعه بورجلرنده تشهیر ایدیله‌رك بشقه‌لرینه برعبرت ویرلدی. » [١] فرانسه‌مؤلفین

قديمه‌سندن *l'Abbé de Vertot* نام راهب دخی بوقادین حقنده ملاحظهٔ عجیبهٔ آتیه‌ده بولنمشیدی :

« یا مذهب باطلندن متولد بر غیرت سبیله ویا آزادیسنی استحصال ایتمك املیله اتهامی قبول ایتمدی ... الك شدتلی اشکنجه‌لره دوچار اولدیغی حالده هیچ بروجهله اعترافده بولنمدی » [٢] ینه دهشت احوال محاصره‌یی کوسترن عبرت آمیز وقایع‌دن اولمق اوزره بر انکلیز شوالیه رئیسنك مستفرشه‌سی طرفندن ارتکاب اولنان برجنایتی ومرقومه‌نك عساکر محاصره طرفندن اتلاف ایدلدیکنی ذکر ایده‌لم : بو مستفرشه ـ که انکلیز مؤرخی طرفندن حسب الزعم زوجه اولمق اوزره ذکر اولنیور ـ اصلاً روم ایمش . قوجه‌سی تلف اولدقدن صوکره مدافعلر صره‌سنده بولنمق ایستمش .

فون هامه‌رك روایتنجه « سوکلیسندن اولان ایکی چوجغی ـ کویا اعدای محاصره‌نك النه دوشمسونلر دیه بجاقله پارچه پارچه کسدکدن صوکره آتشه آتمرق احراق ایلمش والنه برقلیچ آلمرق محاربلر ایچنه قاریشمش » [٣] وهیچ شبهه

---

[١] *Whitworth Porter* نام انکلیز جنرالنك :
« *A History of the Knights of Malta* »
عنوانلی شوالیه تاریخندن . صحیفه ٣٥٥

[٢] *Histoire de l'Ordre des Chevaliers de Malta*
اوچنجی جلد . صحیفه ٢٥٠

[٣] هامه‌رك : *Histoire de l'Empire Ottoman*
عنوانلی تاریخندن . بشنجی جلد . صحیفه ٣٤٠

یوقدرکه کندیسی‌ده پارچه پارچه ایدلمشدر . بومناسبتله خاطره برنقطه وارد اولیور :

حامیٔ نسوان اولمق شوالیه‌لرك اوصافندن دکلمی ایدی ؟ اوحالده اویله برمجنونه‌نك ایکی‌معصوم صبی‌یی پارچه‌لیوب عضو مقطوعلرینی آتشده یاقمق کبی بغایت منفور ومدهش جنایته عجبا نیچون اوقهرمان شوالیه‌لر میدان ویردیلر ؟ آوروپا مؤلفلری بو بابده هیچ ایضاحات ویرمیورلر . غالبا معایبی تأویل اولنه‌میه‌جق قدر ظاهر اولان احوالی سکوت ایله کچوشدیرمك آنلرجه اك مصیب برمسلکدر .

***

مدت محاصره دوام ایتدکجه شدت مقاتله‌ده کسب دهشت ایلیوردی ؛ فقط محصورلرك موقعنده چاره‌سزلك علائمی آرتدیغی حالده محاصرلرك تجدید قوت ایتملرینه بویوك برمانعه ظهور ایتمیوردی . ایمدی بو حال عثمانلیلرك قوماندانی حضرت سلیمان قانونی نظرنده ثابت ایکن مشارالیه دها زیاده سفك دمایی حسیات رحیمانه‌سنه مغایر کوریبوردی . بناءً علیه درون قلعه‌یه کوندردیکی ایلچیلرله شرائط آتیه تحتنده تسلیم اولملرینی شوالیه‌لره تکلیف ایتدی :

اولا کرك شوالیه‌لرك کرك رئیسلربنك کرك اهالیدن آرزو ایدنلرك تعرضدن مصون اوله‌رق شهری ترك ایده‌بیله‌جکلری واشیای ذاتیه‌لرینی برلکده کوتوره‌بیله‌جکلری ؛

ثانیا شهرده قالمق ایستیلرك تعرضدن قطعیاً مصون بر صورتده آیین مذهبیلرینی اجرا ایلیه بیله جکلری وبش سنه یه قدر تکالیف میریه دن آزاده قاله بیله جکلری ؛

ثالثا کلیسالرك هیچ بر حقارته دوچار اولمیه جق صورتده محافظه ایدیله جکی ؛

رابعا املاك واموالك یغما ایتدیرلمیه جکی .

پادشاهك تکلیف صلح آرزوسنی امتداد جدال وقتال سبیله اوردوده بعض مرتبه طغیان وقوعه کلدیکنه عطف ایدن آوروپا مؤلفلرینك ادعالری ینه کندیلرینك قوللریله ابطال ایدیله بیلور . شویله که : بو مؤلفلرك روایتنجه نظام وانتظام عسکری یه مغایر حرکات اوردونك یالکز برقسمنده وقوعه کلدی. حال بوکه دائما تمکین سا کتانه ایله تدویر مصالح ایدن پادشاهك ـ تعبیر مشهور وجهله ـ آتشپاره غضب کسیلوبرمسی اوزرینه شرارهٔ عصیان پك چابوق سوندی . حضرت پادشاه ایلچیلرینه ویردیکی تعلیماتده اکر شوالیه لر شرائط صلحی درحال قبول ایتمزلرسه او حالده آثار مرحمته قطعیاً لایق کورلمیه جك بر صورت شدیده ده تنکیل اولنه جقلرینی ده ذکر ایلمش ایدی . آوروپا جهتندن هنوز بر مدد یتیشمیه جکنی جزم ایدن شوالیه رئیسی بر خدعهٔ تدبیر ایله استحصال ایلمته وبو وجهله وقت قزانمغه حصر نیت ایلدی . « ایشته بویله جه اخطار پادشاهینك فرداسی کونی اوردوکاه عثمانی یه مرخصلر کوندردی . ظاهرده دها ملایم ومناسب شرائط

تسليم طلب ايتمك ايستديكى حالده مقصد حقيقيسى هجوم متصورى تأخير ايتديره بيلمك ايدى. » [١]

شواليه‌لرك بو فساد نيتندن عثمانلى اردوسنجه وقتنده شبهه ايدلديكنه دائر براشارتله مصادف اولهمدم. شوقدركه مذاكرهٔ تسليم صره‌سنده رودوس ليمانينه برقاچ كمينك دخوله فرصت بولديغى عثمانليلر طرفندن مشاهده اولنمسيله جدل محاصره اولكندن دها شدتلى بر صورتده تكرر ايتدى ؛ صوكره شواليه‌لرك قواى مقاومه‌سى صارصيلدى ؛ قلعه‌ده عثمانلىلرك النه‌كچدى. اويله عاقبتى وخيم برخيانتى ارتكاب ايدن شواليه‌لر آرتق لينت وصفح ايله معامله اولنمغه مستحق كوريلورمى؟ اوت عثمانليلر مستحق كوررلر ؛ زيرا بوخلقك افرادى انتقام قوميدن مجتنب وحتى نتيجه‌ده كنديلرى ايچون توليد مضرات ايده‌جك برصورت مفرطه‌ده عفوه مائلدر. ايشته بوخاصهٔ مليدن طولايىدركه رودوس شواليه‌لرينه عقيب تسليمده اولجه ذكر اولنان شرائط صلحه معادل مساعدات ايله آمان ويرلدى . حتى شواليه‌لرك رئيسى (ليل آدام) قلعه‌دن چيقوب كيدركن طور حزين مغلوبانه‌سنى كورن حضرت سليمان خانك « آخر عمرنده شو آدمى يوردندن چيغارديغمه پك متأسفم » يوللو بيان ترحم ايدرك كوزلرينه ياش كلديكى حققنده وقايق تاريخيه موجوددر.

***

[١] نك *Whitworth Porter* :
« *A Historx of the Knights of Malta* »
تاريخندن . صحيفه ٢٧١

آطه‌نك فتحندن صوكره جانب پادشاهيدن وندیكه مخصوص برایاجی ایله نامهٔ همایون كوندرلدی ودول متحابه‌دن صابیلان وندیك جمهوریتی ایله تزید مناسبات سیاسیه وتجاریه آرزوسی ارائه‌اولندی. وندیك ایسه بویله كوندن كونه كسب قوت ایدرك خصمانی تحت تهدیده بولندیران اعدای شرق ایله تأسیس مصافانك دول افرنج نظرنده حسن تلقی اولنه‌میه جغنی كورنجه آوروپایه قارشی رودوس وقمه‌سندن طولایی پك متأثر كورنمك ایستدی. شوالیه‌لرك اضمحلالنه وندیكلیلر واسطه‌سیله واقف اولان پاپا آلتنجی (آندریـیـان) دول افرنجه اخطار نامه‌لر كوندردی كه ایمپراطوره ۳ مارت ۱۵۲۳ تاریخیله یازیلان مخطره‌سنده شو سوزلر مندرجدر : « اكر نمچه ایمپراطوری، فرانسه‌وانكلتره قرالری آره‌لرنده‌كی اختلافی براقمازلروتركلر علیهنده متحداً حركت ایچون بر موافقت افكار وجوده كتورمزلر ایسـه احتمالكه جناب حق ایمپراطوری ملكندن سوروب چیقارمق ایچون تركلری مسـلط ایده‌جك‌در . بوتهلكه‌نك اهمیتنی برسیبدن طولایی دها بویوك كوریورم ؛ شویله‌كه : خرسـتیان حكمدارلر تحت تابعیتلرنده خلقه تعدیاتده بولندقلری حالده تركلر رعیه‌لرینی كندی نظـامات كنیسائیه‌لرینه اتباعاً یشامقده مختار براقورلر ویالكز آنلردن خراج آلورلركه بونك مقداری‌ده خرستیان حكومتلرك كندی

تبعه‌لری اوزرینه وضع ایتدکلری ویرکولردن دها آزدر.» [١]

پاپانك بوسوزلری برنوع انطاق حق‌در ؛ یوقسه علناً ترکلرك عدالتنی مصدق برفکر سردی اکبر کبائر عد اولنه بیلوردی . حقیقت حال اوته‌دن بری بویله‌جه معلوم ایکن ینه تعصب مذهبیدن متولد فنالقلرك منبعی شرقده فرض اولنور!

[١] بومخطوطه‌نك صورتی :

Calender of Letters and Dispatches relating Negociations between England and Spain.

نام مجموعهٔ اوراقدر آلندی . ایکنجی جلد . صحیفه ٥٣٣ .

فصول متنوعه‌نك نشراولنان جزؤلری :

١ اسلام‌ایله نصرانیتك مناسبات اصلیه‌سی
٢ ترکلرله انکلیزلرك ایلك تماسی
٣ رودوس فتحنده سلطان سلیمانك تدابیر سیاسیه‌سی

خلیل خالدبکك سائر آثاری دخی ثروت فنون اداره‌خانه‌سنده بولنور .

فیئاتی ٦٠ پاره

31761 07130440 6

Hālid, Halīl
Rodos fethinde
Sultān Süleymāniñ
tedābir-i siyāsiyesi

DR
507
H34